

Mobiel Erfgoed en Restauratie - Veiligheid, vakwerk en veel liefde.

Restauratie is een van de belangrijkste activiteiten van de beheerders en eigenaren van mobiel erfgoed. Vrijwel ieder object vergt restauratie wanneer het wordt verworven, want over het algemeen heeft het een lang werkzaam leven achter de rug. In veel gevallen gaat het bovendien om objecten die na dat werkzame leven langere tijd verwaarloosd zijn geweest of dienstdeden als iets heel anders.

De platformbijeenkomst op donderdag 8 december 2022 besteedde aandacht aan drie aspecten: de veiligheid van de restaurator, de dilemma's van de restaurator en de professionalisering van de restaurator.

Veiligheid

Directe aanleiding voor deze bijeenkomst over restauratie was de publicatie van een brochure over de omgang met chroom 6 eerder dit jaar. Chroom 6 is een kleurstof die in de naoorlogse periode veelvuldig is toegepast bij de afwerking van schepen, treinen, militaire voertuigen, maar ook in tal van andere situaties, zoals gebouwen. Wanneer de lak- of verflaag met chroom 6 wordt geschuurd

in verband met onderhoud of restauratie komt de stof vrij in een vorm die kankerverwekkend is.

De stichting Mobiele Collectie Nederland heeft PreventPartner opdracht gegeven een aanpak te ontwikkelen die restauratoren van mobiel erfgoed helpt om op een veilige wijze met chroom 6 om te gaan. Jolanda Willems, toxicoloog en bij PreventPartner medeverantwoordelijk voor de ontwikkeling van de aanpak, legde uit op welke wijze de risico's moeten worden beoordeeld en hoe zij de restauratiepraktijk van het mobiel erfgoedveld leerde kennen. Want het is van groot belang dat een aanpak aansluit op de bestaande praktijk en onmiddellijk herkenbaar is voor de doelgroep. Daarbij

wees zij erop dat vooral het vermijden van het inademen van stof de kans op gezondheidsschade aanmerkelijk verkleint.

Het projectresultaat is een heldere en overzichtelijk vormgegeven infographic van niet meer dan één A4tje waarop alle vuistregels staan. Die gelden niet alleen voor Chroom 6, maar voor veel meer risico's die restauratie van mobiel erfgoed met zich meebrengt. De infographic is te vinden op de website van MCN [Infographic_los.png \(mobiel-erfgoed.nl\)](#). Print 'm uit en hang 'm goed zichtbaar op. U kunt ook een kleurenprint aanvragen bij info@mobiel-erfgoed.nl.

Dilemma's

Aan de hand van vier casestudies werd een beeld gegeven van de vele dilemma's die zich voordoen bij mobiel erfgoed.

Zweefvliegtuig Grunau 8

Eric Munk sprak namens de stichting Daedalus Collectie Nederland over de restauratie van het zweefvliegtuig Grunau 8, een uniek vooroorlogs exemplaar dat in vliegwaardige staat gerestaureerd wordt. Veiligheid van de zweefvlieger is daarbij een prioriteit. Dat betekent dat je tegen vragen aanloopt over de vervanging van onderdelen die authentiek zijn maar niet betrouwbaar. Maar er zijn ook minder eenvoudige dilemma's, zoals de toename van het gemiddeld gewicht van de Nederlander en dus de van zweefvlieger. Er moet tegenwoordig al gauw een paar

kilo meer in de lucht gehouden worden dan in de jaren dertig van de vorige eeuw. De verleiding om dan een zwaar ijzeren onderdeel te vervangen door een lichtmetalen replica is groot, maar hier trok het restauratieteam een grens en het authentieke ijzeren onderdeel zit er nog steeds in.

[Home \(zweefhist.nl\)](http://Home(zweefhist.nl))

Autobus Westnederland 5443

Kevin Kloosterman van het Haags Busmuseum moest zich vanwege ziekte laten vervangen door Bert Pronk. Zijn casus betrof de Westnederland 5443, een bus van een bekend type dat in de jaren 60 en 70 veel gebruikt werd. De geschiedenis van deze bus was, net als de andere casestudies die gepresenteerd werden, minstens zo fascinerend als de restauratie. Typerend voor dit exemplaar is dat het ontworpen was voor gebruik in de binnenstad van Delft en dat daardoor ook het doel van de restauratie werd bepaald. Alleen gaat het nu niet langer om het onderhouden van een reguliere busdienst, maar om het vervoer van toeristen en dagjesmensen. Daarmee is

een interessante verbinding tot stand gekomen met het bredere beleid van de gemeente Delft, waarin de ontsluiting van de historische binnenstad voor een breed publiek veel aandacht krijgt. Mobiel erfgoed biedt een unieke beleving die een belangrijke verrijking vormt bij het ervaren van het prachtige oude Delft. - Stichting Haags Bus Museum

Replica Stoomtrein Goes-Borsele

Na de pauze presenteerde Steef Janssens de bouw van replica's van motorrijtuigen die in de jaren twintig zijn gebouwd voor de SZB, de Spoorweg Maatschappij Zuid-Beveland, voor de lijn die de Stoomtrein Goes-Borsele heden ten dage exploiteert. Van de oorspronkelijk acht wagens die er gebouwd zijn was niets meer over en de bouw van een replica was de enige optie om dit erfgoed weer beleefbaar te maken. Uiteindelijk heeft de Stoomtrein Goes-Borsele er 12 jaar over gedaan om het project te realiseren en nu vormt Ome Ceesje, zoals de bijnaam luidt, weer deel van de rijdende collectie van de

museumtrein. Ook hier gold dat de bouw van een replica belangrijke voordelen bood om aanpassingen te realiseren ten behoeve van veiliger vervoer van passagiers en duurzaamheid.

[Stoomtrein Goes – Borsele – Het rijdende museum](#)

Rivierklipper Lumey

Rik van der Mark heeft zijn rivierklipper Lumey gerestaureerd terwijl hij er woonde, aanvankelijk alleen als student, inmiddels met zijn gezin. Ook hier speelt veiligheid een belangrijke rol, naast een zekere mate van comfort. Uitgangspunt voor het hele project is een zo getrouw mogelijke restauratie uit te voeren, waarbij de beschikbare documentatie een factor is. Restauratie, zo leren alle casestudies, betekent om te beginnen onderzoek in archieven en bibliotheken en bij nazaten van voormalige eigenaren en oorspronkelijke bouwers. Zo kwam Rik een vroeg portret van het schip tegen, wat hem informatie verschafte over de oorspronkelijke kleuren. Belangrijk dilemma was de vervanging van de mast.

Er moet met de Lumey gezeild kunnen worden en dat gaf de doorslag in de keuze voor de vervanging van de houten mast door een stalen mast. Waarbij overigens weer kosten noch moeite gespaard werden om deze als perfecte replica uit te voeren. Rik van der Mark merkte op dat de beroepsschippers van de chartervaart inmiddels ook om zijn. [Klipper Lumey – Museumwerf](#)

Professionalisering

Er wordt veel gerestaureerd in het mobiel erfgoed, maar weinigen zijn in staat er hun beroep van te maken. Martin IJdo lukt dat wel met zijn bedrijf Historic Engineering, dat zich richt op complexe restauratieprojecten waarbij veel techniek in het spel is. De opdrachten variëren van straaljager tot zeventiende-eeuws kanon en vergen niet alleen een brede vakkennis, maar ook een groot organisatievermogen. Als eenmansbedrijf betekent de uitvoering veelal de coördinatie van de werkzaamheden, zonder concessies te doen aan de hoge eisen van de (veelal) museale opdrachtgevers.

[Historic engineering | restorations and](#)

[services for the future of history](#)

Conclusie

Restauratie in al zijn vormen is een kernactiviteit in het mobiel erfgoed. Veelal is het een bittere noodzaak omdat de objecten een lang werkzaam leven achter zich hebben en soms zelfs op het laatste moment gered moesten worden van de sloop. Mobiel erfgoed is bovendien mobiel en moet daarom ook veilig zijn in het functioneren. Restauratie vraagt daarom om zorgvuldigheid. Bij het restaureren zelf is zorgvuldigheid vereist vanwege de gezondheidsrisico's die het werk met zich meebrengt. En de vele dilemma's die een restauratie van mobiel erfgoed tot een uitdaging maken vragen om een zorgvuldige afweging van authenticiteit en veiligheid. Kortom, het gaat om veiligheid, vakwerk en veel liefde.

Zie ook:

Kijk ook op de website van de [stichting Hippomobiel Erfgoed](#) voor bijzondere restauratieprojecten op het gebied van historische rijtuigen.

Het [Mondriaan Fonds](#) heeft op de website enkele restauratieprojecten staan die gefinancierd zijn uit de regeling Restauratie Mobiel Erfgoed.

Volgende keer: Duurzaamheid, energietransitie en klimaatverandering: een nieuwe toekomst voor mobiel erfgoed.

De volgende bijeenkomst van het Platform Mobiel Erfgoed is op 8 juni 2023. Dan praten we over de toekomst van mobiel erfgoed in relatie met duurzaamheid, de energietransitie en de klimaatverandering. Grote uitdagingen die het mobiel erfgoed in de kern raken. Welke strategie biedt een antwoord, welke concessies zijn noodzakelijk, welke kansen dienen zich aan?

Aanmelden voor de mailinglijst kan via a.kok@cultureelerfgoed.nl en info@mobiel-erfgoed.nl. U ontvangt dan tijdig een uitnodiging en het programma.